

Az adatanyag összegyűjtése és feldolgozása az 1970-es, 80-as években folyt, de megjelentetését előbb politikai, majd pénzügyi okok hátráltatták. Az újabb kiadást elsősorban az elmúlt másfél évtizedben hozzáférhetővé vált forrásanyag és szakirodalom tette szükségessé.

A kötetben a fentebb bemutatott névtárhoz hasonlóan az I. világháború előtti névváltozat szerint sorakoznak a névcikkek; a névváltozatok és a román névalakok mutatója a könyv végén található. A vizsgált települések között mind a mai (romániai) Szatmár megye helységei (beleértve a Szilágy és Ugocsa megyétől elcsatolt településeket is), mind pedig az egykori Nagybányai és Nagysomkúti járás helységei megtalálhatók; ez utóbbiak ma Máramaroshoz tartoznak. Külön fejezet foglalkozik az elpusztult települések neveivel is.

A történeti névadatok minél teljesebb összegyűjtéséhez és névmagyarozatainak megírásához a szerző gazdag történeti, nyelvészeti, földrajzi és térképes forrás- és szakirodalmi anyagot használt föl, így bőséges kiegészítéssel szolgál KISS LAJOS alapvető munkájában, a „Földrajzi nevek etimológiai szótára”-ban is megjelenő településnevek vizsgálatához. A kötet nyilvánvalóan fontos névtani és történeti tanulságain túl remélhetőleg azoknak a munkáknak is alapanyagul szolgál majd, amelyek a betűhíven közölt nagyszámú történeti helységnevedatokat a nyelvjárástörténet vizsgálatának szolgálatába állítják (l. a *Börvely* címszó alatt: 1216: *Beruei*, 1281: *Bervej*, 1320: *Berwe*, de: 1648: *Börvej*, 1808: *Börvény* stb.).

BURA LÁSZLÓ rendkívül értékes kötetei azt jelzik, van remény arra, hogy a teljes magyar nyelvterületről megbízható adatokkal és feldolgozó vizsgálatokkal rendelkezünk a magyar helynevekről. Bízunk benne, hogy a szerző tollából több hasonló munka lát még napvilágot. Reméljük, hogy művei (lehetőleg kereshető, elektronikus formában is) minél szélesebb körben elérhetővé, hozzáférhetővé válnak.

BÁRTH M. JÁNOS

SEBESTYÉN ZSOLT: BEREG MEGYE HELYSÉGNEVEINEK ETIMOLÓGIAI SZÓTÁRA

Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. 168 lap

SEBESTYÉN ZSOLT eddigi helynévtani munkáiban a történelmi Magyarország északkeleti, keleti területének névanyagával foglalkozott. Korábbi vizsgálataiban Bereg megye Beregi járásából adott közre nagyobb mennyiségű, elsősorban élőnyelvi névanyagot, később az említett megyével érintkező Ung, Máramaros, Ugocsa, Szatmár, Szabolcs megyéknek a 19. század közepétől a 20. század első évtizedéig terjedő névadatait közölte levéltári források alapján adattári formában (Kárpátalja településneveinek történeti helynevei. Nyíregyháza, 2008). Jelen kiadványa a történeti irányvonalat folytatja, de a korábbi mikronévi anyag feltárásával ellentétben itt a makronevek (helységnevek) történeti feltárását láthatjuk.

A kötet a magyar nyelv- és névterület északkeleti peremén lévő történelmi Bereg megye több mint kétszáz településnévének etimológiáját és történeti adatait tartalmazza.

A szótár településnévi anyagában olyan nevek szerepelnek csak, amelyek 1920-ig létrejöttek. A ma is létező települések mellett a szerző fontosnak tekinti az idők folyamán elpusztult helységnevek bevonását is a tárgyalt anyagba (7).

Az etimológiai szótár szerkezetének kialakításában három szempontot figyelhetünk meg: elsősorban a hagyományos névtani szótárszerkesztési (és névfejtési) eljárásokat, másodsorban a debreceni névtani iskola által kimunkált névadat-szerkesztési elvek figyelembevételét, harmadsorban a szerző saját elveihez való igazodását. Ezeknek a szempontoknak az alapján a 7–9. lapon találjuk a szótári szócikkek szerkezeti felépítésének bemutatását.

A szócikk címszavaként az elpusztult településnevek esetében a fellelhető adat(ok) alapján kikövetkeztethető olvasat szerepel. A napjainkig fennmaradt helységnevek címszava kettős: egy magyar, ún. „történelmi hivatalos név”-formát és egy, az azonosítást megkönnyítő ukrán névalakot foglal magába; pl. *Duszina, Дуцино* (44). Az előbbinek a címszová emelését a szerző azzal indokolja, hogy a településnév „az írásos forrásokban általában a legkorábbi időktől szerepel, s mind a hivatalos, mind a népi névhasználatban évszázadokon keresztül elterjedt volt” (8). A párhuzamos (magyar–ruszin) nevek esetében a korábban adatolt formát részesíti előnyben. Ezt követi a névnek a lokalizálása járási beosztások alapján.

A szócikkek törzsét az adatközlő rész képezi, mely a nevek fellelhető legkorábbi adataitól kezdve a 20. század végéig adatozza a magyar és szláv névváltozatokat. A szerző az anyaggyűjtésben elsősorban a GEORG HELLER-féle adattárra támaszkodott, figyelembe véve annak pontatlanságait. Korpuszát történelmi forrásmunkákból és a LIPSZKY-féle térképes anyagból nyert adatokkal gazdagította. Az adatközlő részt még árnyaltabbá tehetné volna egyéb középkori oklevelek, urbáriumok, 19–20. századi kataszteri és más térképes névanyag bevonása. Ezzel a denotátumok korai névalakjairól még változatosabb képet kaphattunk volna; ehhez l. a szótárban szereplő Misztice (1351: *Miszticze*, CSÁNKI I: 418) első adatát, amihez még érdemes megnézni a következő korai alakokat is: 1351: *Mistichew*, 1397: *Mistichew* (SZABÓ ISTVÁN: Ugocsa megye. Bp., 1937: 96; l. itt még Dubróka, Lukova eseteit is).

Az adatközlő részben az adatok időrendiségét részesíti előnyben a szerző, s nem az írásváltozatok szerinti rendezést. Egy szócikkben közli az egy denotátumhoz tartozó morfológiai változatokat és az idegen nyelvű névadatokat is; ahol szükséges, ott külön kiemeli utalócímszóként egy-egy változatot. Így például az **Alsóhrabonica** címszó alatt: „1600: *Rabonica, Kis Rabonica*, 1645: *Also Rabonicza* (13); Ilosva c. a. 1341: *Makszemhaza*, 1342: *Ilosva*” (62). A szerző ebben az adatközlési módszerben kettős célt hangsúlyoz: egyrészt a természetes névfejlődési változásoknak, másrészt a 19–20. századi hivatalos helységnevéadásnak az érzékeltetését (magyar, cseh, szovjet, ukrán nevekkkel) (8). A morfológiai szerkezet szerinti közlés a helytakarékosság mellett áttekinthetőbbé tette volna az adatokat. A nyelvészeti-névtani elemzési szempontok előnyben részesítése így módon például a név hangszerkezeti struktúrájának jellemző elmozdulásait is feltárhatta volna, amely akár a névhasználókhöz való kötést is segíthetné.

A névfejtési részben a szerző a klasszikus névfejtést, a FNESz. mintáját követve adja meg az etimológiákat (a FNESz.-ben szereplő nevek etimológiáit átveszi; ahol szükséges, újabb eredményekkel egészíti ki a meglévőket). A szótár egyik újdonsága abban áll, hogy a szerző maga is tekintélyes mennyiségű településnevet fejt meg (l. pl. *Kuzjo, Lukova, Lyahovecfalva*). E rész további erőssége, hogy a megye nagyszámú szláv településnévének

az etimologizálásába a magyar névtani szakirodalom mellett a szláv nyelvészeti, névtani irodalom eredményeit is bevonja. Ez néhol az általánosan elterjedt névmagyarázatok javítására is lehetőséget ad (l. pl. *Iványi*).

A névfejtésekben a névrendszertani determináltságra nagyobb hangsúlyt lehetett volna fektetni: a terület történeti mikronevei esetleg tovább árnyalhatták volna a névfejtéseket. Így például az *Obláz* településnév szláv köznévi előzménye mellett érdemes az azonos mikronévi analógiákat is számításba venni: 1604: *Ablaz* (l. SZABÓ ISTVÁN i. m. 430); 1855: *Oblasz*, 1863: *Oblaze* (l. SEBESTYÉN fentebb hivatkozott korábbi kötetében: 135, 157. – Bereg megyei adatok).

A szótár mellékletében az országos helységnévrendezést követő nevek jegyzékét és a településegysítési folyamatra utaló jegyzéket (162–3) és magyar–ukrán helységnévazonosítót (164–6) találunk. A kötetet két 19. századi megyetérkép, valamint egy, a megye szótári anyagában szereplő települések hálózatáról készített térképvázlat zárja.

Az etimológiai szótár fő érdeme az, hogy a történeti Magyarországnak olyan területről közöl nagyszámú névadatot és etimológiát, ahonnan eddig nem rendelkezünk ilyenféle vizsgálatokkal. Kiemelendő, hogy a korai ómagyar kori helynévtárakban (pl. KMHsz.) szereplő településnevek továbbélését is kiválóan szemlélteti a munka. Mindezeknek köszönhetően a megyének a szótárban közölt településnév-anyaga hozzájárulhat a történettudományi, népesség- és településtörténeti kutatásokhoz, és a szakirodalomban oly sokszor előkerülő népi-nyelvi érintkezések, térfoglalás árnyaltabb vizsgálatára is lehetőséget teremt.

KOCÁN BÉLA

EMLÉKKÖNYV MEZŐ ANDRÁS TISZTELETÉRE

Szerkesztette: P. LAKATOS ILONA – SEBESTYÉN ZSOLT
Bessenyei Könyvkiadó, Nyíregyháza, 2010. 171 lap

1. MEZŐ ANDRÁS munkássága jól tükrözi a névtudomány sokszínűségét és interdiszciplinaritását: a névtan ugyanis nemcsak nyelvészeti diszciplína, hiszen bizonyos fokú topográfiai, történettudományi, művelődéstörténeti stb. felkészültséget is megkövetel. MEZŐ ANDRÁS munkái, monográfiái és tanulmányai a névkutatásnak éppen ezt a szerteágazó voltát közvetítik, ahogyan az emlékére rendezett konferencia előadásaiából egybeállított kötet mottójául választott idézet is ezt hivatott sugallni: „Amihez jogot érzett, a Mindenség. Amit megvalósított: a Mindenség magyarul”. A kötet elején olvasható köszöntők, illetve személyes hangú emlékezések is – JÁNOSI ZOLTÁN, SEBESTYÉN ÁRPÁD, JUHÁSZ DEZSŐ, HAJDÚ MIHÁLY (9–28) – MEZŐ ANDRÁS munkásságának ezt a sokoldalúságát említik meg elsősorban, és a kötet zárásaként szereplő bibliográfia (165–71) is ezt tükrözi. De szemléletesen mutatja mindezt az is, hogy MEZŐ tudományos írásainak áttekintése kapcsán öt nagyobb tematikus egység, érdeklődési kör rajzolódik ki – ez a csatolt bibliográfiai részből is kitérünk: 1. a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyével főként személy- és helynévtani, történelmi stb. aspektusból foglalkozó tanulmányok; 2. a helyneveket érintő általános